

Durf te Kiezen

Naar een dynamisch Rotterdams
kunst- en cultuurbeleid

Voorwoord

Voor u ligt een kort advies waarmee de Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur (RRKC) een nieuw college van burgemeester en wethouders wil inspireren om in het collegeakkoord noodzakelijke keuzes te maken in het stedelijk en cultureel beleid.

De RRKC publiceert dit advies in de aanloop naar het verkiezingsdebat over cultuurbeleid op 1 maart 2018 in Theater Rotterdam, locatie schouwburg. De Raad wil zo een inhoudelijke bijdrage leveren aan de discussies over cultuurbeleid in de aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen op 21 maart 2018. Ook kan het advies beschouwd worden als een bouwsteen voor het denken over een volgende Cultuurplanperiode.

Jacob van der Goot
Voorzitter Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur

Februari 2018

I. Inleiding

De stad maakt op hoge snelheid dynamische ontwikkelingen door op het gebied van wonen, werken, demografie, economie, toerisme, stadsmaken en het samenleven in de stad. Rotterdam staat op een kantelpunt: slagen we er gezamenlijk in de kansen die zich aan de stad aandienen te benutten? En om de sociaaleconomische problemen die de stad óók kenmerken op te lossen? Kunst en cultuur kunnen volgens de Raad een essentiële en positieve bijdrage leveren aan het realiseren van een betere balans tussen die twee doelstellingen, mits het cultuurbeleid meer aansluiting vindt bij de dynamische ontwikkeling van de stad.

Het momentum voor Rotterdam is aangebroken! De economie trekt aan en het groeiende potentieel van de stad wordt door menigeen (bewoners, internationale media) erkend. De juiste investeringen op het gebied van stedelijke ontwikkeling kunnen een boost geven aan dit potentieel. Een nieuw college is aan zet om de beweging van de stad op te pakken en te sturen.

Het nieuwe stadsbestuur zal zich tijdens en na de collegevorming laten adviseren door tal van partners, stakeholders en maatschappelijke partijen in de stad over allerlei onderwerpen. Dat is op het gebied van kunst en cultuur niet anders; de International Advisory Board on culture (IABx) heeft in oktober 2017 aanbevelingen opgesteld voor de verbetering van de internationale positie van Rotterdam in relatie tot cultuur. Het Directeurenoverleg van Rotterdamse culturele instellingen zal in het voorjaar van 2018 een visiedocument aanbieden aan de nieuwe collegepartijen en de gemeente Rotterdam formuleert momenteel een visie op cultuurbeleid op de langere termijn.

Cultuurbeleid is - zo betogen al deze cultuurvisies - veel meer dan het verdelen van subsidies; cultuurbeleid gaat over de waarde van kunst en cultuur, over de waardering voor cultuur en over de betekenis ervan voor persoonlijke en stedelijke ontwikkeling. Het momentum en de eigenschappen die de stad en haar bewoners kenmerken, bieden ongekennde mogelijkheden. Welk cultuurbeleid brengt Rotterdam verder?

De RRKC vraagt voor de komende collegeperiode:

- 1) Een betere positie van kunst & cultuur in de stedelijke ontwikkeling van Rotterdam;
- 2) Meer aandacht in het cultuurbeleid voor de culturele uitingsvormen en de cultuurbeleving van jonge Rotterdammers;
- 3) Meer aandacht voor de ontwikkeling van nieuwe talentvolle kunstenaars of makers in het cultuurbeleid. .

Door deze accenten aan te brengen in het cultuurbeleid en in het bredere stedelijke beleid, slaat een nieuw Rotterdams college de weg in om de levendigste cultuurstad van Nederland te worden, waar vooruitgang en innovatie hoog in het vaandel staan. Uiteindelijk zijn de kwaliteit van de Rotterdamse kunst en cultuur, alsook de inclusiviteit van en binnen de culturele sector van het grootste belang om weerbaar te zijn voor de toekomst. De Raad beslaat met dit advies niet de volledige reikwijdte van het Rotterdamse culturele veld; zo gaat de Raad niet zozeer in op het beleid ten aanzien van instellingen en iconen. Dat wil de Raad in een later stadium wél doen.

In dit korte advies werkt de RRKC de genoemde drie aandachtsgebieden voor de culturele ontwikkeling van Rotterdam verder uit; vervolgens formuleert de Raad enkele aanbevelingen voor het Rotterdamse cultuurbeleid in de komende bestuursperiode.

II. Stad van ongekende mogelijkheden

Alle ingrediënten voor vergaande ontwikkeling van de Rotterdamse cultuur en kunstwereld zijn al in de stad aanwezig en zullen zich de komende jaren nog sterker aandienen.

In de eerste plaats groeit de stad en haar bevolking de komende jaren verder tot een kritische massa van betekenis. De specifieke samenstelling van de bevolking levert een grote diversiteit aan culturele smaakvoorkeuren en cultuuruitingen op. Dit kan gezien worden als een enorm potentieel voor nieuwe cultuurproductie en -consumptie en als voedingsbodemp voor een karakteristieke Rotterdamse cultuur.

In de tweede plaats is in de stad een culturele ontwikkeling in gang gezet waarop kan worden doorgebouwd; een veelheid aan culturele initiatieven, artistieke programma's, voorstellingen, tentoonstellingen en debatten is zichtbaar in de stad. In de 'informele cultuur' (niet-gesubsidieerde organisatoren en initiatiefnemers) bruist het; in de stad, maar ook op nationaal en internationaal niveau spelen lokale scènes een rol van betekenis. De stad heeft bovendien een aanzuigende werking op kunstenaars en creatieven van allerlei achtergronden die in Rotterdam willen wonen en werken. In de derde plaats is de groeiende economie in combinatie met de nieuw veroverde positie van Rotterdam als aantrekkelijke stad kansrijk voor stedelijke ontwikkeling; ook voor kunst en cultuur. Meer nieuwe inwoners en internationale bedrijven vestigden zich de afgelopen jaren in Rotterdam, de prijzen voor woningen in Rotterdam stijgen en het toerisme uit binnen- en buitenland trekt aan; Rotterdam is duidelijk in trek. Op tal van plekken in de stad is de afgelopen jaren intensief samengewerkt tussen gemeente, corporaties, buurtbewoners en ook culturele partijen om vorm te geven aan de stad (placemaking). Op het gebied van stedelijke ontwikkeling dienen een aantal grote projecten zich aan, zoals Feyenoord City en Hart van Zuid. Voor de cultuursector zijn dit kansrijke ontwikkelingen.

Jonge en veelkleurige stad

Zoals bekend is Rotterdam een jonge stad, met een groot percentage inwoners met een cultureel diverse achtergrond. Hoe ontwikkelt de bevolkingssamenstelling zich de komende jaren? In inwonertal groeit de stad de komende jaren gestaag verder; in 2030 wonen circa 25.000 meer mensen in Rotterdam dan in 2017 (1). Het aandeel jongeren (van 0-19 jaar) in Rotterdam is 22% van de totale bevolking en blijft vanaf het jaar 2020 tot ongeveer 2030 ongeveer gelijk. Het aandeel ouderen (65 jaar en ouder) stijgt met 6 à 7 procent naar 18% van de landelijke bevolking in 2030, maar 'aanzienlijk minder dan de landelijke trend' (2). Ondanks dat de bevolking vergrijsst, blijft Rotterdam een stabiele 'jonge' stad.

Qua herkomst verandert de bevolking in een periode van 18 jaar (tussen 2012 en 2030) ingrijpend; het aantal inwoners met een Nederlandse achtergrond neemt in deze periode af met ongeveer 51.000, terwijl het aantal inwoners met een andere achtergrond (uit EU-landen, overige westerse landen en met name niet-westerse landen) met circa 95.000 zal toenemen. In 2030 heeft 60% van de Rotterdamse bevolking een niet-Nederlandse achtergrond (3).

1) Rotterdam heeft in 2017 ongeveer 634.000 inwoners (COS 2017). Naar verwachting groeit Rotterdam de komende jaren tot circa 659.000 inwoners in 2030 (Bevolkingsprognose Rotterdam 2013-2030). De stadsregio behoort met bijna 1.2 miljoen inwoners tot de 500 grootste stedelijke regio's ter wereld. Rotterdam is bovendien onderdeel van de Metro-poolregio (circa 2.3 miljoen inwoners inclusief Den Haag, Delft, Dordrecht, Leiden en Zoetermeer) of de nog omvangrijkere Deltametropool met circa 7.1 miljoen inwoners.

2) Centrum voor Onderzoek en Statistiek, Bevolkingsprognose Rotterdam 2013-2030, 2012, pagina 31

3) Idem, pagina 34 en 35

Binnen de verschillende culturele bevolkingsgroepen bestaat een grote verscheidenheid en complexiteit van culturen, sociale posities, opleidingsniveaus en uitdrukkingsvormen; daarbij zijn er in al deze groepen generatieverschillen en uiteenlopende snelheden van ontwikkeling. Deze diversiteit binnen de diversiteit van de Rotterdamse bevolking, ook wel 'superdiversiteit' genoemd, houdt in dat in de stad een veelheid aan culturele smaakvoorkeuren te vinden is.

Culturele voorkeuren

Is er nog een culturele stroming leidend? Daar zijn verschillende antwoorden op te formuleren. Kijkend naar de samenstelling van de bevolking, is het antwoord: 'geen stroming is dominant'. Als we kijken naar het aanbod en het bereik van de structureel gesubsidieerde cultuurinstellingen, valt op dat slechts een beperkt deel van de Rotterdamse bevolking nu bereikt wordt. Dat blijkt uit de rapportage van Rotterdam Festivals 'Wat wil het publiek? Rotterdam, cultuur en publiek in kaart gebracht'; groepen die oververtegenwoordigd zijn in de stad, zijn juist ondervertegenwoordigd als het gaat om bezoek aan programma's van gesubsidieerde culturele instellingen. Andersom geldt dat de 18% van de Rotterdamse populatie bovengemiddeld gebruik maken van culturele voorzieningen in de stad (4). Betere en complete cijfers over cultuurbereik en actieve participatie zijn nodig om voor de stad een goede kwalitatieve afweging te maken over wat de stad nodig heeft (5).

Een omvangrijke groep jonge Rotterdammers heeft een niet-Nederlandse achtergrond en groeit de komende jaren op in een superdiverse stad met een veelheid aan verschillende cultuuruitingen en kunstvormen. Zij organiseren zelf hybride vormen van ondernemerschap en cultuur. Hun aanwezigheid in de stad is van betekenis voor het cultuurbeleid, gezien het feit dat culturele stromingen (evenals maatschappelijke, politieke, sociale, en economische opvattingen) generatiegebonden zijn. Jeugdervaringen zijn van grote invloed op ons cultureel gedrag, terwijl latere ervaringen doorgaans minder indruk maken en worden beoordeeld vanuit het eerder gevormde culturele denkkader. De veranderende demografie zal uiteindelijk van grote invloed zijn op de belangstelling voor het stedelijk aanbod van kunst & cultuur en op het publieksbereik van Rotterdamse culturele instellingen, verwacht de Raad. Onderzoek toont nu al aan dat de belangstelling voor populaire cultuur toeneemt; de belangstelling voor canonieke kunstvormen neemt daarentegen af (6).

Een van de handvatten om aan te haken bij de veranderende demografie is het personeelsbeleid van instellingen. In het Cultuurplanadvies 2017-2020 constateerde de Raad al dat de organisaties, besturen en raden van toezicht van culturele instellingen niet de veelkleurigheid van de stad representeren. Sinds 2017 werkt de RRKC samen met de Erasmus Universiteit Rotterdam en de gemeente Rotterdam in een onderzoek naar diversiteit in de cultuursector. Aandachtspunten zijn publiek, activiteiten, bestuur en organisatie, dit als onderdeel van een vierjarig programma over inclusiviteit. De eerste resultaten van dit onderzoek wijzen erop dat diversiteitsbeleid weinig aandacht krijgt in de verantwoording van het beleid naar de toezichthouders; ook zijn instellingen niet bijzonder actief met het bevorderen van diversiteit van hun personeel (7). De ontwikkeling naar een superdiverse stad is een realiteit en noopt wat de Raad betreft tot meer en krachtiger maatregelen ten aanzien van de inclusiviteit binnen de Rotterdamse gesubsidieerde cultuursector.

4) Wat wil het Rotterdamse publiek, Rotterdam Festivals (2016), pagina 4 en 48

5) Stichting Rotterdam Festivals verzamelt deze cijfers in de huidige Cultuurplanperiode

6) Andries van den Broek, Kunstminnend Nederland?, SCP 2013

7) Onderzoeksrapport-EUR-Culturele-diversiteit (2017), pagina 4 en 5

Kunst in de stad en culturele ontwikkeling

De stad heeft op het gebied van de kunsten veel te bieden, zoals een grote collectie internationale beelden in de publieke ruimte, een internationaal toporkest, een groot aanbod van podia voor muziek, theater en dans, voldoende filmdoeken, meerdere musea met elk een unieke collectie, en tentoonstellingsruimtes met aansprekende presentaties, literatuur, debat en cultuuraanbod in de wijken. De Rotterdamse kunstwereld kent vele niches met bijzonder aanbod voor een klein publiek. 86 kunst- en cultuurinstellingen worden in 2017-2020 structureel door de gemeente ondersteund met een Cultuurplansubsidie vanwege onder andere de hoge artistieke kwaliteit van hun aanbod.

Kenmerkend voor Rotterdam is het grote aantal kunstenaars die in de stad wonen en werken en die daarmee hun invloed hebben op de omgeving waar zij actief zijn. Het galeriewezen en de kunstenaars zelf dragen bij aan een gezond kunstklimaat en ook aan de levendigheid in de stad. De basisfaciliteiten voor een kunstcircuit zijn in de stad aanwezig: Codarts en de Willem de Kooning Academie zijn kwalitatief goede kunstvakopleidingen met een nationale en internationale aantrekkingskracht. De kunstenaars en musici die deze opleidingen voortbrengen, blijven na hun afstuderen steeds vaker in de stad wonen. In de stad vestigen zich steeds meer (beeldend) kunstenaars, zo constateert ook het Centrum Beeldende Kunst.

Verschillende circuits van kunstenaars, initiatiefnemers en creatieven zónder formele kunstvakopleiding zijn ook zichtbaar in de stad. Zij zijn meestal niet gelieerd aan een culturele instelling, maar vormen zelf netwerken. Deze grassroots-initiatieven zijn zichtbaar in het straatbeeld en geven vorm aan de stedelijke subculturen, urban arts en niches. Rotterdam heeft een reputatie als een stad voor spoken word. Representanten van interdisciplinaire netwerken manifesteren zich steeds nadrukkelijker in de stad en hebben een eigen publiek dat jong is en een gemengde culturele achtergrond heeft. Hun présence levert nieuwe energie op, ook bij de gevestigde kunst- en cultuurinstellingen in de stad. De samenwerking tussen de kunstwereld en dit informele circuit wordt steeds vaker openlijk ter discussie gesteld; gevestigde instellingen worden regelmatig een gebrek aan een inclusieve houding verweten. Zij worden uitgedaagd om stelling te nemen, om intensievere samenwerkingsverbanden aan te gaan met nieuwe makers, om een nieuw publiek aan te spreken en soms om hun strategische positie in de stad te heroverwegen.

Het belang van een goede culturele infrastructuur staat voor de Raad buiten kijf, en de stad moet zuinig zijn op haar instellingen en collecties. Maar voor de culturele instituten en iconen geldt dat zij de komende jaren met verhoogde aandacht werk moeten maken van hun maatschappelijke positionering. De samenleving en het publiek veranderen; culturele instellingen zullen daarom een transformatie moeten ondergaan om een nieuwe balans te vinden tussen hun cultuurhistorische en hun actuele culturele waarden. Daartoe zullen zij de dialoog met het jonge publiek moeten aangaan, de nieuwe generaties bij wie zij hun belang zullen moeten bevechten en aantonen. Ook voor de cultuureducatie ligt in die transformatie een scherpe opdracht besloten die niet zonder slag of stoot zal plaatsvinden. Dat is de grote opgave waar de gevestigde culturele orde voor staat.

Stedelijke ontwikkeling

Vanaf het begin van de 21ste eeuw zijn cultuur, creativiteit en innovatie richtinggevend voor strategieën van veel stadsbesturen. Dit in navolging van de 'creative industries policies' uit het Verenigd Koninkrijk met als internationale goeroe Richard Florida (*The rise of the creative class; The new urban crisis*). Door te investeren in culturele en andere voorzieningen proberen steden aantrekkelijker te worden als woonplaats voor de creatieve klasse, en als vestigingsplaats voor ondernemers in de creatieve economie. Het Rotterdamse stadsbestuur probeert deze hoogopgeleide stedelingen te verleiden zich in de stad te vestigen door nieuwe hoogwaardige woningen te realiseren in het centrum en door processen van gentrification in te zetten voor de opwaardering van armere gebieden in de stad. Deze nieuwe Rotterdammers stellen hoge eisen aan hun woon- en werkomgeving. Hun internationale en grootstedelijke lifestyle-wensen worden beantwoord door het winkel- en horeca-aanbod in de stad, en door de aanwezigheid van architecten, mode- en interieurontwerpers, kunstenaars en winkeliers. De creatieve klasse heeft de middelen, de invloed en de macht om delen van de stad naar hun hand te zetten.

Het belang van de aanwezigheid van de creatieve klasse voor stedelijke en economische ontwikkeling is groot, maar heeft een keerzijde. Het positieve effect beperkt zich tot een klein aantal steden. De sociale, economische en culturele tegenstellingen tussen steden, en binnen steden, nemen vaak toe (Saskia Sassen, *The Global City*, en meer recent Richard Florida, *The New Urban Crisis*). De gevolgen van de strategie worden ook hier zichtbaar: enerzijds is Rotterdam als vestigingsstad aantrekkelijker geworden; de prijsontwikkeling van Rotterdamse koopwoningen geeft dat aan. De transactieprijzen per vierkante meter blijven toenemen, in de binnenstad stijgen ze sinds 2016 zelfs exponentieel (8). Anderzijds neemt de sociale ongelijkheid toe, is er sprake van toenemende segregatie en relatief veel armoede en eenzaamheid in de stad, met name onder ouderen (9). Dat roept vragen op over de aandacht in het beleid voor spreiding van kunst en cultuur over de stad; kunst en cultuur voor alle Rotterdammer.

Een blijvende opgave voor grote steden als Rotterdam is het realiseren van een goede mix van wonen, werken en culturele voorzieningen die de stad aantrekkelijk maken. De rol van kunst en cultuur is volgens de RRKC onderbelicht in het beleid rond stedelijke ontwikkeling. Het voorzieningenniveau op het terrein van podiumkunsten en musea draagt echter aantoonbaar bij aan die aantrekkelijkheid. Bovendien is de aanwezigheid van organisaties op het terrein van kunst en cultuur van grote invloed op de waarde van (nieuwe) stedelijke gebieden en hun ontwikkeling. De culturele ontwikkeling van de Wilhelminapier en meer recentelijk Katendrecht zijn goede voorbeelden van de positieve invloed van culturele instellingen of initiatieven op een gebied in ontwikkeling. De ontwikkeling van het Schieblock is een ander; de culturele initiatieven die aldaar gevestigd zijn, dragen zichtbaar bij aan de levendigheid van het gebied. De toekomstige ontwikkeling van onder andere het Merwedevierhavengebied, Feyenoord City en Zuid vraagt eveneens om een sterke culturele component. De komende jaren verdicht de binnenstad, ook dat schept kansen voor kunst en cultuur. Maar wat gebeurt er als de ontwikkeling van een gebied geslaagd is en er worden meer woningen en kantoren gebouwd? Wat is dan plek van kunstenaars en creatieven? Moeten zij dan wijken naar omliggende gebieden? De vraag is hoe Rotterdam in de toekomst voorziet in het behoud van creatieve ruimte in de stad. Wat de Raad betreft mag er meer aandacht uitgaan naar de rol en positie van cultuur en kunstenaars in de stedelijke ontwikkeling en naar het behoud van creatieve plekken in de stad, niet in laatste plaats om het kunstklimaat in de stad te behouden.

8) Economische Verkenning Rotterdam 2017, pagina 5

9) Toekomst Sociaal Domein, 2016, pagina 14

Bezoek aan Rotterdam

Rotterdam heeft zich in de afgelopen jaren sterk ontwikkeld en is aantrekkelijker geworden. Ook het imago voor bezoekers en de zakelijke markt is verbeterd. Bedrijven zien Rotterdam steeds meer als aantrekkelijke stad om zich te vestigen. Kunst en cultuur spelen daar een belangrijke rol van betekenis in, niet in de laatste plaats omdat werknemers van bedrijven graag in Rotterdam wonen; de stedelijke economie trekt daardoor aan. Rotterdam geniet bovendien de toenemende interesse van bezoekers uit binnen- en buitenland. De afgelopen jaren is het aantal hotelovernachtingen met verhoudingsgewijs sterker gestegen dan in andere grote steden in Nederland (10). In 2017 steeg het aantal hotelgasten maar liefst met 10% ten opzichte van 2016, naar 1,1 miljoen. De grote musea zagen de bezoekerscijfers met twaalf procent stijgen (11).

De internationale blik op het kunst- en cultuuraanbod

Internationalisering en globalisering leiden tot een verbreding van het aanbod in grote steden: tentoonstellingen, voorstellingen en concerten reizen rond de wereld, internationale retail- en restaurant- en hotelketens vinden we inmiddels in elke grote stad. Enerzijds leidt dit voor de Rotterdammers tot steeds meer keuzemogelijkheden in de eigen stad, anderzijds gaat Rotterdam daardoor steeds meer op andere steden lijken. Het cultuurbeleid kan bijdragen aan het behoud van de eigenheid van de stad, bijvoorbeeld door typisch Rotterdamse niches te koesteren. .

The International Advisory Board (IABx) stelt dat geen enkele Rotterdamse culturele organisatie op zichzelf voldoende internationale prestige heeft om de sector op een hoger internationaal niveau te tillen (12). De kracht van Rotterdam ligt in het brede, gevarieerde culturele portfolio, aldus de IABx. Voor de (inter)nationale aantrekkelijkheid van Rotterdam is met name de culturele verscheidenheid van belang en de initiatieven die op grassroots niveau ontstaan; met name het culturele circuit buiten de instellingen wordt in het advies van de IAB kansrijk geacht en aantrekkelijk voor de internationale en lokale profilering van de cultuurstad Rotterdam.

Door de grassroots en de informele Rotterdamse cultuurwereld meer kansen te bieden, kan Rotterdam zich onderscheiden van andere steden. De Raad onderschrijft deze stelling van de IABx en stelt vast dat vanuit de grootstedelijke jongerencultuur veel talent opkomt dat zich onderscheidt. Het talent is wel zichtbaar in de stad, maar de onderlinge relaties met instellingen zijn niet gelijkwaardig. Er kan meer werk worden gemaakt van het versterken van de kwaliteit en de effectiviteit van die relaties binnen het culturele ecosysteem (13).

Economische en autonome ontwikkeling

Het stedelijk milieu speelt een centrale rol in de 'nieuwe' economie. Jonge creatieve ondernemers houden kantoor in de stedelijke omgeving, in kleine kantoren of in koffiebarretjes; steeds meer wordt in gedeelde ruimtes gewerkt en gecreëerd, zoals bij Cambridge Innovation Centre (CIC) voor startups of TimeWindow voor (podium)kunstenaars. Innovatie en creativiteit zijn sleutelbegrippen in de nieuwe

10) Informatie uit Economische Verkenning Rotterdam 2017, pagina 4

11) <https://rotterdampartners.nl/pers/persberichten/toerisme-in-rotterdam-blijft-stijgen/>

12) Rotterdam, stay close to what you are! Becoming an international cultural hotspot, starts with authenticity, IABx on culture (2017)

13) Door de IAB aangeduid met de term 'interconnectivity'

economie. In de kunst- en cultuursector ziet de Raad een nieuwe generatie culturele ondernemers opkomen die op het snijvlak van commercie en cultuur opereren. Zelf inkomsten genereren door slimme verbindingen te leggen is voor deze generatie heel gewoon.

Voor de stad zijn de grote opgaven de verbreding en diversificatie van de economische structuur die gelieerd is aan de haven. Verduurzaming en weerbaarheid op het gebied van mobiliteit, industrie en energie zijn andere grote opgaven. Wat dat betreft speelt Rotterdam zich in de kijker; in het oog springen de innovatieve oplossingen voor duurzaamheidsvraagstukken die op Rotterdamse bodem worden ontwikkeld, zoals Floating Farm, Recycle Park en eerder de waterpleinen.

Op welke manier kan de creativiteit van de culturele sector worden gekoppeld aan de benodigde oplossingen voor dit soort grote vraagstukken? Kunst en cultuur zijn in staat betekenis te geven aan producten en commerciële ideeën. De creativiteit en innovatiekracht van kunstenaars en makers zouden ook in het beleid voor de creatieve industrie beter ingezet kunnen worden om bij te dragen aan de grotere sociale en economische problemen van nu. Meer verbindingen tussen beide werelden zijn hard nodig. Toch is er nog maar weinig structurele interactie tussen het culturele domein en bijvoorbeeld CIC; de stad zou daarom geholpen zijn met innovatieve spelers in de culturele infrastructuur, vergelijkbaar met startups in het bedrijfsleven. Daarmee kan Rotterdam meer leven blazen in de creatieve industrie. Diens omvang en impact zijn in vergelijking met andere grote Nederlandse steden bescheiden.

Het stedelijke beleid dient zich niet alleen te richten op de instrumentele inzet van kunst en cultuur. De mogelijkheden voor autonome ontwikkeling van kunst hebben prioriteit; zonder een gezond kunstklimaat en zonder faciliteiten voor kunstenaars en makers, kunnen kunst en cultuur niet bijdragen aan een betere stad.

III. Naar een dynamisch cultuurbeleid voor Rotterdam

Rotterdam staat door haar demografische, culturele en economische ontwikkeling op de drempel van een nieuw tijdperk. Tal van mogelijkheden voor stedelijke ontwikkeling dienen zich aan en cultuur speelt daar een belangrijke rol in. Het stedelijke beleid zou wat de Raad betreft meer 'cultureel' moeten worden. En het cultuurbeleid kan dus beter aansluiten op de ontwikkelingen in de stad door de verscheidenheid in de stad als uitgangspunt te beschouwen van het cultuurbeleid. Een nieuw college kan nog sterker sturen langs deze twee lijnen.

De Raad constateerde eerder in het Cultuurplanadvies 2017-2020 dat de ontwikkeling van het cultuurbeleid dreigt achter te blijven bij de dynamische ontwikkeling van de stad. Zo zijn de doorgroeimogelijkheden binnen het Cultuurplan beperkt, stelde de Raad, en hebben kleine of beginnende instellingen behoefte aan ondersteuning om te kunnen professionaliseren. Overige financieringsregelingen van de gemeente naast het Cultuurplan sluiten op hun beurt minder goed aan op de culturele praktijk van makers en kunstenaars (14).

In het culturele veld ziet de Raad een afstand ontstaan tussen de min of meer gevestigde culturele instellingen en de ontwikkeling van makers en initiatiefnemers in de stad. Een nieuwe generatie makers en publiek ontwikkelt andere ideeën over cultuurconsumptie, -productie en presentatie. Steeds meer verschillende vormen van cultuurconsumptie en -productie bestaan in Rotterdam naast elkaar; meerdere culturele stromingen met elk een eigen infrastructuur, met hun eigen voorbeelden, met eigen opvattingen over de manier van organiseren en met elk een eigen publiek. De culturele verscheidenheid in de stad is groter dan ooit en is een realiteit; de stad verjongt en verkleurt, wat nu al grote consequenties heeft voor het culturele leven en voor de gevestigde cultuursector in de stad. Die zal zich ook moeten verhouden tot de dynamiek van de stad en zal de komende jaren een omslag moeten maken. Daar ligt een opdracht aan de culturele instellingen en iconen in de stad.

Hieronder de drie voornaamste aanbevelingen aan een nieuw college van de Raad voor aanpassingen aan het cultuurbeleid:

1. Cultuur als stevige pijler onder stedelijke ontwikkeling

Cultuur wordt nog niet gezien als logische gesprekspartner in het vormgeven van het stedelijk beleid, gezien het gebrek aan aandacht voor cultuur in de gemeentelijke 'omgevingsvisie' en in de plannen voor Feyenoord City. Het stedelijk beleid moet meer cultureel worden, zo stelt ook de International Advisory Board. Dit is nodig voor de succesvolle stedelijke ontwikkeling van Rotterdam.

- Betrek culturele instellingen en partijen structureel bij de ontwikkeling van gebieden in de stad;
- Draag er zorg voor dat deze partijen daar ook hun plek behouden, ook als de ontwikkeling van die gebieden voltooid is;
- Zorg binnen het gemeentelijk apparaat voor betere strategische allianties op het gebied van Stadsontwikkeling en Cultuur;
- Geef cultuur een duidelijke plek in het collegeprogramma en in de taakverdeling binnen het college, tussen gebiedsontwikkeling en economie en benoem prioriteiten;
- Houd oog voor de balans tussen de stedelijke verdichting en de culturele infrastructuur in de binnenstad (met steeds meer inwoners) en in de wijken;
- Zorg voor een goede spreiding van kunst en cultuur in de wijken en gebieden van de stad.

14) Advies Behoeften Alternatieve Financiering, RRKC, 2017

2. Kies voor schaalverkleining in het cultuurbeleid

Houd de waarde van iconen en de culturele instituten in tact, maar verleg het accent naar het creëren van een beter klimaat voor kunstenaars, nieuwe makers, grassroots-initiatieven, informele netwerken en niche-instellingen in de stad. Zij zorgen voor nieuwe energie en creativiteit in de stad; hun aanwezigheid vergroot de dynamiek in de stad op straatniveau en in de wijk, en is voor de aantrekkelijkheid van de stad een wezenlijk onderdeel van de Rotterdamse culturele portfolio. Zorg voor 'schaalverkleining' door de financieringsmiddelen 'op maat' aan te bieden.

- Zet in op een kunst- en cultuurbeleid gericht op ontwikkelingsfaciliteiten voor autonome kunstenaars, makers en ook grassroots-initiatieven; zorg voor ateliers, werkplekken en ontmoetingsplekken voor cocreatie en waar betere verbindingen met andere domeinen kunnen worden gelegd;
- In informele netwerken concentreert zich de nieuwe Rotterdamse grootstedelijke cultuur; die is kansrijk en heeft ook kwaliteit. Betrek daarom de grassroots beter bij het beleid en bij het vormgeven van het culturele leven in de stad;
- Voorzie in de zakelijke ondersteuning van beginnende initiatiefnemers en nieuwe culturele (niche-) instellingen en houd oog voor continuïteit door 'leren' centraal te stellen;
- Pas het palet van financieringsmiddelen aan en stap af van ingewikkelde procedures, zodat kunstenaars, initiatiefnemers en netwerken van makers daar gemakkelijker gebruik van kunnen maken en zo een betere plek krijgen in het 'bestel';
- Experimenteer met programmagelden om culturele ontwikkeling in de stad te stimuleren.

3. Meer aandacht voor de cultuur van nieuwe generaties Rotterdammers

Meegaan in de dynamiek van Rotterdam betekent wat de Raad betreft dat jonge Rotterdammers en hun smaakvoorkeuren meer aandacht moeten krijgen in het cultuurbeleid; daar horen nieuwe vormen van cultuurconsumptie, -productie en presentatie bij. De culturele smaakvoorkeuren van jongeren staan aan de basis van de vraag naar cultuur in de toekomst. Een breder publieksbereik en betere data hierover zijn in de huidige Cultuurplanperiode aandachtspunten voor gemeente en instellingen, maar er is nog te weinig oog voor het publiek van de toekomst en zijn cultuurbeleving en smaakvoorkeuren.

- Onderzoek hoe de cultuuropvattingen van jongeren tot 29 jaar een serieuze plaats kunnen krijgen in het cultuurbeleid; zij hebben andere opvattingen over wat cultuur is en ervaren een andere relatie tussen grootstedelijke realiteit en cultuur;
- Betrek bij dit onderzoek jonge Rotterdamse makers en grassroots-initiatieven, maar ook de smaakvoorkeuren en cultuuropvattingen van jongeren die een opleiding volgen op het MBO of die studeren (15);
- Onderzoek hoe het gezamenlijke cultuureducatieve aanbod beter kan aansluiten bij de culturele voorkeuren van deze doelgroep;
- Schep in het cultuurbeleid de mogelijkheid om subgenres uit de grootstedelijke jongerencultuur meer te ondersteunen: Rotterdam is al spoken word-stad nummer #1 van Nederland en kan nog groter groeien en winnen aan kwaliteit. Ook street art en andere urban arts-vormen zijn stevig geworteld in Rotterdam en kunnen verder ontwikkeld worden.

15) De RRKC onderneemt hiervoor in 2018 de eerste stappen door een expertpanel te organiseren in samenwerking met Albeda College

rotterdamse
raad voor
kunst en
cultuur

postbus 2800
3000 CV ROTTERDAM

kantooradres
korte hoogstraat 31
3011 GK ROTTERDAM

telefoon 010 433 58 33
e-mail rrkc@rrkc.nl
www.rrkc.nl